

Dyslexieprotocol

September 2018

Inhoud

1.	Inleiding en aanleiding.....	1
2.	Wat en hoe?.....	2
2.1	Leerlingen die in aanmerking komen voor de faciliteiten m.b.t. dyslexie.....	2
2.1.1	Leerlingen die al een dyslexieverklaring hebben.....	2
2.1.2	Leerlingen met een vermoeden van dyslexie.....	2
2.2	Beoordeling van resultaten met terugwerkende kracht.....	2
3.	Faciliteiten.....	3
3.1	Algemene faciliteiten tijdens lessen en/of toetsen.....	3
3.2	Algemene correctieregels.....	3
3.3	Eindexamen Nederlands en Engels.....	3
4.	Moderne vreemde talen Frans en /of Duits: compensatie en/of dispensatie.....	4
4.1	Compensatie in onderbouw.....	4
4.2	Dispensatie in bovenbouw.....	4
5.	Rol zorgcoördinator.....	4
5.1	Verlenen faciliteiten.....	4
5.2	Screening van leerlingen met vermoeden van dyslexie.....	4
5.3	Communicatie met mentoren, docenten en secties.....	5
5.4	Communicatie met leerlingen en ouders.....	5
5.5	Bijhouden ontwikkelingen.....	5
5.6	Vorbereiden faciliteiten eindexamen.....	5
6	Handige websites.....	5
7	Veel voorkomende vragen & antwoorden.....	6
8	Tips.....	6
8.1	Voor ouders:.....	6
8.2	Voor de leerlingen:.....	6
Bijlage 1	Compensatie/dispensatie moderne vreemde talen.....	7
	Compensatie Frans of Duits in de onderbouw.....	7
	Consequenties aangepast programma Frans / Duits voor de bovenbouw.....	7
Bijlage 2	Interne afspraken.....	9

1. Inleiding en aanleiding

Het ministerie van OCW heeft het officiële *Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs uit 2004* in april 2013 herzien. Dit was een vervolg op diverse ontwikkelingen en veranderingen zoals *gewijzigde exameneisen, toepassing van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte zowel in het basis- als voortgezet onderwijs (2009), de invoering van de vergoede diagnostiek en behandeling voor leerlingen in het basisonderwijs en de voortschrijdende ontwikkeling van ondersteunende technologie*.

Op het ECL volgen wij het overheidsprotocol *Leesproblemen en dyslexie*¹. Samengevat komt het vernieuwde protocol neer op het volgende:

- Alle leerlingen die een dyslexieverklaring van een ter zake deskundige psycholoog, orthopedagoog², neuroloog of psychiater krijgen een nieuwe dyslexiepas die hun hele schoolloopbaan geldig is
- Brugklasleerlingen die voor aanmelding op het ECL een dyslexieverklaring hebben, krijgen een dyslexiepas van het ECL
- Leerlingen bij wie gedurende hun ECL-loopbaan het vermoeden van dyslexie ontstaat, worden eerst op het ECL gescreend en zo nodig verwezen naar een ter zake deskundige psycholoog, orthopedagoog hebben, neuroloog of psychiater om te worden doorgetest op dyslexie. Met een officiële dyslexieverklaring krijgen ook deze leerlingen een dyslexiepas van het ECL
- De dyslexiepas biedt een aantal faciliteiten (in lessen en bij toetsen) en compensatie-/ dispensatiemogelijkheden (bijv. aangepast programma tweede moderne vreemde taal)

De wettelijke bepalingen ten aanzien van dyslexie zijn (niet uitputtend) te vinden in de Wet WVO, het Inrichtingsbesluit WVO en het Eindexamenbesluit. Het ministerie bepaalt de wettelijke kaders waarbinnen het ECL werkt.

¹ Zie Steunpunt dyslexie <http://www.steunpuntdyslexie.nl/>

² Omdat psycholoog en orthopedagoog geen beschermde titel is, geeft het CvTE het advies te controleren of de betreffende persoon geregistreerd is bij een beroepsgroep. Dat geeft inhoudelijk geen garantie voor deskundigheid maar geeft wel houvast (Steunpunt dyslexie)

2. Wat en hoe?

Doel van het dyslexiebeleid:

- Duidelijkheid van voor leerlingen, docenten en ouders
- Maximale ondersteuning bieden binnen de gegeven mogelijkheden (op landelijk en op schoolniveau)

Werkwijze:

- Aanbod van compenserende faciliteiten
- Het ECL biedt geen remedial teaching of coaching (hiervoor kan men terecht bij trainingsbureaus)

2.1 Leerlingen die in aanmerking komen voor de faciliteiten m.b.t. dyslexie

2.1.1 Leerlingen die al een dyslexieverklaring hebben

Leerlingen die voor aanmelding bij het ECL al een dyslexieverklaring hebben ontvangen, dienen bij inschrijving een kopie van het onderzoeksrapport en de daarbij behorende dyslexieverklaring in te leveren. Deze worden gedurende de schoolloopbaan in het leerlingdossier en in Magister bewaard. Deze leerlingen ontvangen bij de start van hun schoolloopbaan aan het ECL een dyslexiepas die gedurende de gehele schoolloopbaan geldig is.

2.1.2 Leerlingen met een vermoeden van dyslexie

Zowel mentoren als vakdocenten kunnen wanneer zij vermoeden dat van dyslexie sprake is, een leerling aanmelden bij de degene die de eerste screening verzorgt. Als de resultaten daartoe aanleiding geven, wordt geadviseerd een dyslexieonderzoek door een erkend bureau te laten uitvoeren. Het onderzoek:

- moet worden uitgevoerd door een bevoegd specialist die niet aan school is verbonden
- mag onder schooltijd afgenomen worden
- mag op school afgenomen worden
- is voor rekening van de ouders (soms vergoedt de ziektekostenverzekering vanuit de aanvullende verzekering, het is het waard om de polis altijd goed na te kijken)

2.2 Beoordeling van resultaten met terugwerkende kracht

Wanneer in de loop van een schooljaar officieel wordt vastgesteld dat een leerling kampt met dyslexie wordt tijdens de rapportvergadering aan het eind van het jaar rekening gehouden met het feit dat de toegekende rapportcijfers mogelijk een vertekend beeld geven. Het is aan de vergadering om te besluiten of een leerling met een niet bevorderbare lijst op grond van de tussentijds verkregen informatie toch het voordeel van de twijfel moet worden gegund.

3. Faciliteiten

3.1 Algemene faciliteiten tijdens lessen en/of toetsen

Houders van een dyslexiepas hebben recht op de volgende faciliteiten:

- Toetsen in lettertype Arial lettergrootte 12.
- Beperking van de aftrek voor incorrect taalgebruik (maximaal 10 % van het cijfer), tenzij het een toets betreft waar spelling onderwerp van de toetsing is.
- 20 procent meer afnametijd bij toetsing in de vorm van tijdverlenging dan wel opgavebeperking. Voor schoolexamens geldt een tijdverlenging van 20 minuten. Voor centrale examens geldt een tijdverlenging van 30 minuten.
- Gebruikmaking van een (zelf aan te schaffen) laptop of tablet met spellingcontrole en/of tekst-naar-spraakprogramma tijdens de les.
- Eventueel gebruikmaken van tekst-naar-spraaksoftware tijdens toetsen, indien de leerling dit tijdig heeft afgesproken met de docent. Voor dit doel heeft de school een aantal laptops beschikbaar waarop Sprint en IntoWords zijn geïnstalleerd (te reserveren bij de mediatheek).
- Voorleesbeurten in overleg met de docent.
- De extra faciliteit mondelinge toetsafname kan op verzoek van de leerling worden toegekend voor toetsen die zich voor deze afnamevorm lenen. Het is aan de vakdocent om te beoordelen of een toets mondeling kan worden afgenomen.

Om misverstanden (ook naar andere leerlingen) te voorkomen stelt het ECL de volgende verplichtingen aan de leerlingen met een dyslexiepas:

- De leerling heeft de dyslexiepas bij elke les bij zich.
- De leerling leert de leerstof voor talen gespreid.
- Een goede planning van huiswerk is belangrijk, met name voor de toetsen van talen en vakken met aanzienlijke hoeveelheid tekst (geschiedenis, biologie, economie etc.).

Belangrijk! Indien een leerling een laptop in de les gebruikt en daar misbruik van maakt, mag de leerling gedurende drie maanden de laptop niet gebruiken. Fraude bij toetsen leidt tot langdurende ontzegging van het recht op het gebruik van een laptop (of tablet), naast eventueel andere sancties.

3.2 Algemene correctieregels

Voor alle talen geldt dat grammaticale fouten als gewone fouten moeten worden meegeteld. Grammaticale regels die geleerd kunnen worden, zoals bijvoorbeeld werkwoordspelling of meervoudsvormen, moeten ook door dyslectische leerlingen toegepast kunnen worden, ondanks het feit dat zij vaak moeite hebben met automatiseren van dit soort regels.

3.3 Eindexamen Nederlands en Engels

Voor dyslectische leerlingen en niet-dyslectische leerlingen geldt bij het CE Nederlands dezelfde van overheidswege vastgestelde correctieregel met betrekking tot aftrek voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik.

Voor dyslectische leerlingen geldt net zoals voor de overige leerlingen dat binnen de drie kernvakken (Nederlands, Engels en wiskunde) hooguit één vijf als examencijfer mag worden gehaald.

4. Moderne vreemde talen Frans en /of Duits: compensatie en/of dispensatie

4.1 Compensatie in onderbouw

Onder strikte voorwaarden, bij ernstige dyslexie is er voor leerlingen in de onderbouw de mogelijkheid tot het volgen van een aangepast programma Frans of Duits (compensatie). De ouders dienen hiertoe een verzoek in bij de afdelingsleider. Een commissie (vakdocent, afdelingsleider en zorgcoördinator) adviseert. De afdelingsleider beslist.

NB. Het vak waarvoor in de onderbouw een aangepast programma is gevolgd, kan in de bovenbouw niet worden gekozen.

4.2 Dispensatie in bovenbouw

Voor leerlingen in 3 vwo is het mogelijk om voor de bovenbouw dispensatie aan te vragen voor de verplichte tweede moderne vreemde taal. Engels blijft altijd verplicht. De afdelingsleider beslist.

Zie voor de precieze procedure bijlage 1 Compensatie/dispensatie moderne vreemde talen. Doel van compensatie/dispensatie mvt is om intellectuele kapitaalvernietiging tegen te gaan. Leerlingen die ondanks een handicap toch acceptabele resultaten halen (zij het met extra inspanning) hebben de compensatie/dispensatie niet nodig. Deze is immers niet bestemd om een studie makkelijker te maken, maar om die haalbaar te maken.

De invulling van een aangepast programma is aan de vakdocent en zijn sectie, maar te denken valt aan:

- Het toetsen van meer receptieve dan actieve vaardigheden (luisteren en lezen i.p.v. spreken en schrijven), woordenschat meer F/D-N dan N-F/D
- Opdrachten uit het werkboek van F-N en D-N
- Beperkt mondeling toetsen
- Literatuurlijst: bijv. luisterboeken, e-reader, apps etc.

5. Rol zorgcoördinator

5.1 Verlenen faciliteiten

De zorgcoördinator verstrekt dyslexiepassen aan leerlingen die daarvoor op grond van een officiële dyslexieverklaring in aanmerking komen.

5.2 Screening van leerlingen met vermoeden van dyslexie

Bij een vermoeden van dyslexie kan een leerling via de mentor, de vakdocent aangemeld worden voor een eerste screening. Het rapport krijgt de leerling te allen tijde mee naar huis. Als er een vermoeden is van dyslexie, adviseert de zorgcoördinator om de leerling door te laten testen bij een erkend bureau. Dit kan in gesprek met ouders en leerling. Als er geen vermoeden van dyslexie is, geeft de zorgcoördinator dat ook aan. Zo mogelijk geven docenten tips om met eventueel gebleken hiaten om te gaan.

5.3 Communicatie met mentoren, docenten en secties

De zorgcoördinator is verantwoordelijk voor het informeren van mentoren over het dyslexiebeleid van de school, voor het ondersteunen van mentoren in hun rol van coach van dyslectische leerlingen en, in samenwerking met de schoolleiding, voor het bewaken van een uniforme uitvoering van het beleid. De zorgcoördinator is een tweedelijnsfunctionaris en is daarmee niet het eerste aanspreekpunt voor leerlingen en hun ouders of verzorgers. Dat zijn in principe de mentoren en docenten.

5.4 Communicatie met leerlingen en ouders

Ofschoon in principe mentoren en docenten het eerste aanspreekpunt zijn voor leerlingen en ouders/verzorgers, blijkt in de praktijk toch soms behoefte aan een gesprek specifiek over de dyslexie (of het vermoeden daarvan). Dan kunnen ouders/verzorgers en/of leerlingen uiteraard contact opnemen met de zorgcoördinator.

Onderwerp van gesprek of mailcontact kan dan zijn: aanvraag voor een screening, het bespreken van de resultaten, verwijzing naar een erkend testbureau, aanpak van de studie als je dyslectisch bent (faciliteiten en mogelijke hulpmiddelen).

In het begin van het schooljaar organiseert de zorgcoördinator een ouder-/leerlinginformatiebijeenkomst op school. Er is een klankbordgroep voor ouders die op den duur meer gestalte kan krijgen en/of zelfs ombuigen naar een klankbordgroep voor leerlingen (te denken valt ook aan de organisatie van een tutorsysteem).

5.5 Bijhouden ontwikkelingen

De zorgcoördinator is verantwoordelijk voor het actualiseren van het schooldyslexiebeleid. Daartoe moet hij op de hoogte zijn van wijzigingen in de geldende wet- en regelgeving aangaande dyslexie en van ontwikkelingen op het gebied van (digitale) ondersteunende voorzieningen.

5.6 Voorbereiden faciliteiten eindexamen

De zorgcoördinator is samen met de secretaris eindexamen en de afdelingsleiders bovenbouw verantwoordelijk voor de eindexamenfaciliteiten voor dyslectische kandidaten.

6 Handige websites

Voor een ieder die zich verder wil informeren over dyslexie, over wat het betekent, over hoe je ermee kunt omgaan, over welke hulpmiddelen er zijn enz., zijn de volgende website aan te raden als informatiebronnen:

- www.steunpuntdyslexie.nl
- www.masterplandyslexie.nl
- www.cambiumned.nl
- www.nieuwsbegrip.nl
- www.lereniseenmakkie.nl
- www.lezenvoordelijst.nl
- www.lexima.nl

7 Veel voorkomende vragen & antwoorden

- *V - Ik vraag mij af of mijn kind dyslexie heeft, wat nu?*
- A – De school heeft de ruimte om elk jaar voor een beperkt aantal leerlingen een gratis screening uit te voeren. Wijst die test uit dat mogelijk sprake is van dyslexie dan wordt geadviseerd een vervolgtest te doen uitvoeren. De screening kan via de mentor worden aangevraagd.
- *V - Wie betaalt het onderzoek?*
- A - Eerste screening op school is gratis, verder onderzoek betalen ouders
- *V - Wat vergoedt de zorgverzekering?*
- A - testen/coaching van basisschoolleerlingen met ernstige enkelvoudige dyslexie
- Kijk goed op www.steunpuntdyslexie.nl
- *V – Mijn kind doet dit jaar examen. Hoe pakken we dit aan?*
- A – De secretaris eindexamen geeft aan de inspectie voor 1 november door welke leerlingen voor welke faciliteiten in aanmerking komen
- A – In overleg kunnen leerlingen oefenen met auditieve ondersteuning

8 Tips

8.1 Voor ouders:

- Sommige mensen met dyslexie zijn zeer gebaat bij het lezen op een e-reader
- Oefen met uw kind met “Into Words”), Daisy-speler, Sprint en of andere ondersteunende programma’s.
- Kopieer de leerstukken met aanzienlijke hoeveelheid tekst (gs, bi etc.) en markeer belangrijke zaken
- Gebruik de leestips die je bij Nederlands krijgt
- Hou nieuwe ontwikkelingen in de gaten en wissel met elkaar uit
- U kunt via school voor veel vakken luisterboeken bestellen bij Dedicon (voor thuis gebruik)
- Help uw kind met het plannen van huiswerk
- Stimuleer uw kind vooral om zelf te leren omgaan met dyslexie

8.2 Voor de leerlingen:

- Leer zelf zo goed mogelijk om te gaan met het ongemak van je dyslexie. Jij zult ermee verder moeten in studie en werk. Vind uit wat voor jou wel/niet werkt. Vraag hulp. Help elkaar.
- Waar mogelijk helpen wij jou!

Bijlage 1 Compensatie/dispensatie moderne vreemde talen

Compensatie Frans of Duits in de onderbouw

In de onderbouw havo/vwo zijn de vakken Frans en Duits voor alle leerlingen (dus ook voor dyslecten) verplicht. Als een leerling zoveel hinder ondervindt van zijn dyslexie dat bevordering uitgesloten is zelfs wanneer van de toegekende faciliteiten gebruik wordt gemaakt, dan mag voor een van de genoemde talen een aangepast (toets)programma worden gevolgd. Vakdocenten Duits of Frans moeten zorgvuldig nagaan of een leerling dermate gehinderd wordt door dyslexie dat het niveau waartoe deze in staat wordt geacht op grond van het gewone programma niet gehaald kan worden. Alleen wanneer dat het geval is, mag het programma worden aangepast.

- Voor dit aangepaste programma dienen ouders een schriftelijk verzoek in te dienen bij de mentor of de coördinator.
- Er kan maar voor een van beide talen een aangepast programma worden toegekend.
- Omdat in de tweede klas Duits voor het eerst gegeven wordt, kan nog niet direct bepaald worden met welk vak de leerling nu echt de meeste moeite heeft. Een aangepast lesprogramma kan daarom pas worden toegekend vanaf de 2e klas als het vak Duits tenminste een semester is gevolgd.
- Voordat een verzoek om een aangepast lesprogramma te mogen volgen in behandeling wordt genomen, moet duidelijk zijn dat de leerling, ondanks alle beperkingen, toch zijn best heeft gedaan en gebruik heeft gemaakt van de strategieën die hem zijn aangeboden.
- De afdelingsleider bepaalt in overleg met de vakdocent en zorgcoördinator of de leerling voldoet aan de criteria en in aanmerking komt voor het aangepaste programma.
- Als het aangepaste lesprogramma voor Frans of Duits wordt toegekend, dan kan dit vak in de bovenbouw niet meer worden gekozen. Het beperkt dus de keuzemogelijkheden voor de leerling.

Consequenties aangepast programma Frans / Duits voor de bovenbouw

Als het verzoek tot een aangepast lesprogramma is gehonoreerd, betekent dit dat er door de leerling een bindende keus is gemaakt. Dit houdt in dat het vak in de Tweede Fase niet gekozen kan worden. In principe kunnen wel alle profielen gekozen worden, maar de keuzemogelijkheden binnen de profielen zijn beperkt(er).

Havo

- Dyslectische leerlingen aan wie in de onderbouw een aangepast lesprogramma is toegekend voor Frans of Duits kunnen zonder problemen kiezen voor de profielen N&G en N&T. In beide profielen is namelijk alleen Nederlands en Engels verplicht.
- In het profiel E&M heeft de leerling bij het profielkeuzevak de mogelijkheid om te kiezen voor Frans of Duits. Als voor een van beide vakken een aangepast lesprogramma is gevolgd, kan dit vak dus niet gekozen worden.
- In het profiel C&M moet de leerling als profielkeuzevak de keuze maken tussen Frans of Duits. Als een dyslectische leerling een apart lesprogramma heeft gevolgd voor Frans of Duits, dan moet hij in dit profiel dus de taal kiezen waarin hij het volledige programma heeft gevolgd.

Vwo

Ook voor het vwo geldt dat de leerling die in klas 3 een aangepast lesprogramma voor Frans of Duits heeft gevolgd, dit vak niet kan kiezen in de Tweede Fase. Zoals eerder beschreven, is in de bovenbouw vwo in alle profielen Nederlands, Engels en een tweede moderne vreemde taal verplicht. Voor dyslectische leerlingen bestaat echter (op grond van artikel 26e.4a van het inrichtingsbesluit W.V.O.) de mogelijkheid om vrijstelling te krijgen voor deze tweede moderne vreemde taal. Een leerling die een aangepast programma voor een van beide talen heeft gevolgd, kan dus alle profielen kiezen.

Bijlage 2 Interne afspraken

A Onderbouw: hier spreken we van een aangepast programma, compensatieregeling, voor een van de twee moderne vreemde talen (mvt) in zowel havo als vwo. In de onderbouw zijn de leerlingen verplicht beide mvt's te volgen.

Ouders dienen een officieel verzoek tot compensatie in bij de afdelingsleider die het toekenningsproces aanstuurt en zorgt op voor terugkoppeling naar de ouders en vermelding in Magister.

Voorwaarden:

- De aanvraag wordt pas in behandeling genomen ná kerstvakantie leerjaar twee (dan heeft de leerling nl. beide mvt's minimaal een half schooljaar gehad).
- Vóór toekenning wordt eerst bepaald of de leerling wel op het juiste niveau zit. Hiervoor kijkt de mentor in ieder geval, naar de uitslag van de CBO-test die alle leerlingen in klas 1 hebben gedaan.
- De leerling heeft een inspanningsverplichting t.a.v. het vak waarin een aangepast programma zal worden gegeven.
- Toekenning betekent dat de leerling het vak waarvoor een aangepast programma gegeven is, niet meer kan kiezen in het uiteindelijke profiel.
- Ook voor de aangepaste versie van de mvt wordt een cijfer gegeven dat 'hard' meetelt in de rapportvergadering.
- Alleen in zeer uitzonderlijke gevallen kan voor twee talen een aangepast programma worden geboden. Redenen voor terughoudendheid: we willen aan de wettelijke voorwaarde dat een tweede vreemde taal moet kunnen worden gekozen blijven voldoen/ we willen voorkomen dat in een vroeg stadium van de opleiding profielkeuzeopties worden geblokkeerd.

Interne procedure:

1. Schriftelijke (per mail) kan door de ouders compensatie worden aangevraagd bij de coördinator, direct dan wel via de mentor.
2. De coördinator vraagt de zorgcoördinator of diens collega de betrokken vakdocent te consulteren. De uitkomst wordt gerapporteerd aan de coördinator.
3. De coördinator bespreekt de casus met de verantwoordelijke afdelingsleider. Deze besluit tot toe- dan wel afwijzing en laat de uitkomst weten aan de ouders, de coördinator en de mentor. In geval van afwijzing wordt ook de argumentatie vermeld. De coördinator noteert het besluit in Magister.
4. Tegen een afwijzing kan bij de rector bezwaar worden aangetekend door de ouders/verzorgers of door de leerling als deze ouder dan 18 jaar is.

B. Bovenbouw:

Dispensatie geldt de tweede mvt. Het volgen van de vakken Nederlands en Engels is te allen tijde verplicht. De regeling betreft uitsluitend het vwo, omdat voor de bovenbouw havo de verplichting tot het volgen van een tweede mvt naast Engels niet bestaat.

Toestemming kan worden verleend op basis van de volgende criteria:

- De leerling heeft een andere taal dan de Nederlandse taal als moedertaal, of
- De leerling is eenzijdig begaafd, dat wil zeggen: zo weinig talig begaafd dat het volgen van de tweede vreemde taal het uiteindelijke slagen voor het examen in de weg staat, terwijl voor de exacte vakken uitzonderlijk goed wordt gepresteerd. Voorwaarde voor toekenning van dispensatie in dit geval is dat de leerling bij het overgangsrapport voor de bètavakken een 8,0 voor elk bètavak apart moet staan,
- Er is sprake van dyslexie in die het behalen van een diploma op basis van een regulier pakket in de weg staat

In de besluitvorming wordt meegewogen:

- de inhoud van het dyslexierapport van de aanvrager
- relevante testgegevens (o.a. de CBO-test)
- getoonde inzet

Interne procedure:

1. Schriftelijke kan door de ouders of een 18+ leerling compensatie worden aangevraagd bij de coördinator, direct dan wel via de mentor.
2. De coördinator vraagt de zorgcoördinator of diens collega de betrokken vakdocent te consulteren. De uitkomst wordt gerapporteerd aan de coördinator.
3. De coördinator bespreekt de casus met de verantwoordelijke afdelingsleider. Deze besluit tot toe- dan wel afwijzing en laat de uitkomst weten aan de ouders, de coördinator en de mentor. In geval van afwijzing wordt ook de argumentatie vermeld. De coördinator noteert het besluit in Magister.
4. Tegen een afwijzing kan bij de rector bezwaar worden aangetekend door de ouders/verzorgers of door de leerling als deze ouder dan 18 jaar is.